

КОМПЛЕКС ВПРАВ ТА ЗАВДАНЬ НА ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНО- ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ.

Вікторія ПОЛЬЩИКОВА (Кременчук)

У статті розглянуті особливості та етапи формування професійно орієнтованої англomовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей, проаналізовані основні способи семантизації економічної лексики та розроблені вправи для ефективного оволодіння англійською економічною лексикою.

В статье рассмотрены особенности и этапы формирования профессионально ориентированной англоязычной лексической компетенции у студентов экономических специальностей, проанализированы основные способы семантизации экономической лексики и разработанные упражнения для эффективного овладения английским экономической лексикой.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетенція, лексична компетенція, семантизація, контекст.

Розвиток міжнародних зв'язків України у галузях економіки, господарства, культури, науки, інтеграція з європейськими країнами, вибір Україною курсу на входження в Європейський економічний та освітній простір зумовлює соціальне замовлення суспільства на підготовку кваліфікованих фахівців, які повинні володіти навичками та вміннями професійного іншомовного спілкування у всіх сферах діяльності. Таке соціальне замовлення знаходить пряме відображення у програмних вимогах щодо рівня володіння іноземною мовою студентів немовного вищого закладу освіти, що у свою чергу, передбачає досягнення студентами такого рівня розвитку іншомовних навичок та вмінь, який дозволив би здійснювати безпосереднє спілкування із зарубіжними партнерами у професійній діяльності в усній та письмовій формі.

Метою даної статті є розкриття особливостей професійно орієнтованої англomовної лексичної компетенції та розробка комплексу вправ на формування лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей.

Тема наукового дослідження є досить актуальною, тому що від рівня сформованості термінологічної компетенції студентів як основи їх фахової компетенції буде залежати швидкість та якість опрацювання науково-економічної літератури, ефективність і результативність ділового спілкування, що є одним із напрямів розвитку сучасної методичної науки, зокрема такого напрямку як «англійська для професійних цілей».

Методику формування іншомовної комунікативної компетенції досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені-методисти (І.М. Берман, В.А.Бухбіндер, В.С. Коростильов, С.Ф. Шатілов, В.Ю.Гнаткевич, Ю.І.Пас сов, Г.О.Китайгородська, О.Б.Тарнопольський, І.В.Баценко, В.Д.Борщовецька, R.Ellis, I.Nation, N.Schmitt, W.G.Widdowson та ін.). У результаті досліджень вивчено роботу лексичних механізмів у рецептивних та репродуктивних видах мовленнєвої діяльності, розроблено типи вправ і складено словники-мінімуми фахової лексики, висвітлено питання семантизації лексики та її засвоєння на різних етапах вивчення іноземної мови [1, с. 22].

Проблемою навчання іншомовної фахової лексики займалась велика кількість психологів та методистів, зокрема З.І.Кличнікова, Б.В.Беляєв, Л.Ю.Куліш, М.І.Жинкін, Н.К.Скляренко, Е.В.Мірошніченко, Л.Б.Котлярова та ін. Як вважає Е.В.Мірошніченко, відбір лексичного мінімуму для навчання професійного спілкування студентів – економістів необхідно здійснювати на основі комунікативних ситуацій, в яких відбувається спілкування фахівців – економістів і номенклатури їхніх комунікативних намірів [7, с. 566].

Однак ми вважаємо необхідним постійно вдосконалювати шляхи навчання лексичного матеріалу, шукати нові можливості для підвищення ефективності формування лексичної та комунікативної компетенції. Спочатку спробуємо дати визначення лексичної компетенції. Поняття «комунікативна компетенція», вперше застосоване Д. Хаймзом, означає знання, яке забезпечує індивідові можливість здійснення функціонально спрямованого мовленнєвого спілкування [9, с. 49]. Лексична компетенція, у свою чергу, як складова комунікативної компетенції, визначається у Загальноєвропейських Рекомендаціях із мовної освіти як «знання і здатність використовувати мовний словниковий запас», тобто практична змога застосовувати набутий багаж знань у спілкуванні та робочих процесах. Лексична іншомовна компетенція передбачає наявність необхідних лексичних одиниць та граматичних навичок.

Напрями набуття лексичної іншомовної компетенції: оволодіння та використання фразеологічних виразів; оволодіння та використання спеціалізованої термінології, яка властива певній сфері науки чи техніки; оволодіння та використання розмовних виразів; оволодіння та застосування на практиці загальноповсякденної лексики; оволодіння і використання широкого спектра лексичних та ідіоматичних одиниць; розуміння контекстуального значення лексичних одиниць [3, с. 110].

Вивчаючи проблему формування англійської комунікативної компетенції та її невід’ємної частини – лексичної компетенції, ми

погодилися з думкою Г.А.Гринюк та Ю.О.Семенчук, що у процесі формування лексичної компетенції доцільно виділити три етапи:

1. етап семантизації лексичних одиниць та створення орієнтовної основи для наступного формування лексичних навичок;
2. етап автоматизації дій студентів з лексикою на рівні слова, словосполучення та понад фразовому рівні;
3. етап автоматизації дій студентів з лексичними одиницями на текстовому рівні. [2, с. 23].

На початковому етапі виконуються рецептивно-репродуктивні вправи на імітацію, називання та ідентифікацію лексичних одиниць. Для цього етапу навчання фахової лексики доцільним є використання переважно, некомунікативних повністю керованих вправ зі слуховими чи зоровими формальними опорами. Вони можуть непрямо повідомляти значення слова чи словосполучення або містити елемент здогадки і таким чином не тільки сприяти первинному закріпленню лексики, але й задіювати зв'язки з іншими аспектами мови (граматикою, фонетикою).

Мета першого етапу – забезпечити процес сприйняття звукової і графічної форми слова, його семантизацію і виконання операцій вибору, заміни, сполучуваності, членування і трансформації. Від рівня сприйняття лексичної одиниці залежить міцність і довго тривалість утримання її в пам'яті, а також швидкість і можливість подальшого відтворення. Сприйняти об'єкт, яким у даному випадку виступає лексична одиниця, означає виділити його з оточення і подумки назвати, тобто віднести до певного класу предметів. ”[3, с. 54].

Для з'ясування значень нових слів та виразів у рамках першого етапу формування лексичної компетенції проводиться семантизація лексичних одиниць. Тому виникає необхідність проаналізувати основні підходи психолінгвістів і методистів до цього складного процесу та виділити, на нашу думку, найприйнятніші способи і прийоми семантизації лексики в умовах професійно орієнтованого навчання іноземної мови. Під семантизацією розуміємо розкриття значення слова. Існує два основних види семантизації – безперекладні й перекладні способи семантизації, кожний з яких має свої особливості, переваги й недоліки.

Перекладні способи семантизації. Такі способи можуть використовуватися на занятті й бути більш економними, а іноді й більш ефективними. Вони можуть мати місце при поясненні понять, що не входять до активного словника й не потребують запам'ятання. Такі способи використовуються для запобігання помилкам при поясненні так званих хибних друзів перекладача. Перекладні способи розкриття значень іншомовних ЛО включають: *однослівний переклад* (англ.:

window- вікно, *bird* – птах, *salt* – сіль) **багатослівний переклад** (англ.: *go* – їхати, йти, летіти, пливати); **поза фразовий переклад** (цей спосіб застосовується в інтенсивних методах; **тлумачення** значення або пояснення ЛО рідною мовою (англ.: *big* – означає величину, розмір; *tall* високий (про людей) *high* високий (про предмети); **дефініція/визначення** (англ.: *watch* – годинник, який носять на руці або в кишені) [5, с. 24].

Викладач не повинен зловживати використанням перекладу при розкритті значень нових слів. Це знижує інтерес і мотивацію студентів, втрачається почуття радості від вивчення іноземної мови. Однак не слід повністю забувати про використання перекладу й використовувати його в розумних межах.

Безперекладні способи семантизації.

Міміка і жести. Цей спосіб семантизації використовується як додатковий для розкриття значення. **Вербальні способи:** використання ілюстрацій до ситуацій (усних або писемних) – застосовуються для пояснення більш абстрактних понять. При цьому викладач може запропонувати декілька ситуацій для того, щоб студенти повністю зрозуміли значення слова [8, с. 120].

Використання синонімів і антонімів. Викладачі часто використовують синоніми чи антоніми для розкриття значення понять у роботі зі студентами, тому що цей спосіб розвиває мовну здогадку та сприяє кращому запам'ятовуванню слів. Знаючи термін "inflation" студенти можуть легко здогадатися про значення терміну "deflation", що є антонімом даного поняття. Розкриття значення через синоніми має й певні труднощі: в мові рідко зустрічаються повні синоніми; як правило, кожний синонім має свій відтінок значення, а значить, свою конотацію та вживання [4, с. 54].

Дефініція – опис значення нового слова за допомогою уже відомих слів: *diskdrive* – a storage device for reading from and writing to disks; Часто однієї дефініції недостатньо для розкриття значення слова. Слово має бути визначеним у контексті. Спосіб семантизації за допомогою дефініцій можна використовувати вже на початковому етапі, але необхідно враховувати той факт, що дефініція вимагає відповідного рівня володіння іноземною мовою. Для швидкого запам'ятовування термінів доцільно вживати спосіб деривації термінів. За допомогою деривації терміна можна побудувати цілий ряд термінів і термінологічних словосполучень, а також навчитися правильно поєднувати їх з іншими словами та термінами: наприклад, від основи слова *market* студенти разом з викладачем утворюють словоформи *marketer, marketing, marketable, marketplace*.

Для семантизації економічних термінів ми використовували контекстуальний спосіб. Щоб семантизувати термін, необхідно дати його тлумачення у певному контексті. І.М.Берман вказував на необхідність контекстуального розкриття співзначень термінів з опорою на знання основного терміна при засвоєнні термінологічної лексики [1, с. 130]. Термінологи І.С. Квітко, В.М. Лейчик, Г.Г. Кабанцев довели, що контекст відіграє важливу роль у встановленні семантичної виразності терміна.

Отже, термін набуває конкретного значення у контексті, а контекст, своєю чергою, допомагає визначити значення терміна, не вдаючись до його перекладу.

Способи семантизації лексики супроводжуються виконанням вправ: підстановка, трансформація, завершення речень відповідними словами, групування лексичних одиниць за певними ознаками, заповнення пропусків та складання словесних сімей, побудова словосполучень та речень з новими словами.

Нижче пропонуємо приклад вправ першого етапу з теми "Starting a business". Режим виконання: у парах або індивідуально, усно і письмово. Спосіб контролю: взаємоперевірка; обговорення варіантів відповідей у групі.

Exercise 1. Match the following forms of business with their definitions.

Partnership	A business owned by many people who hold stock, or shares, in it, though the number of stockholders, or shareholders, is limited. Only shareholders can directly sell their shares (stock); they are not sold freely at the stock exchange.
Sole(single) proprietorship	A business owned by several people (only up to 20) who have agreed to pool their money and efforts.
Public company (corporation)	A business owned and run by one person.
Private company (corporation)	A business is owned by the members, it serves and it is managed in their interest.
Cooperative	A business owned by different people who hold stock (shares) in it. The number of shareholders is unlimited. Stock (or shares) is sold, bought, and traded freely at the stock exchange by brokers

Exercise 2. Match the words on the left with the words on the right to form word combinations.

1. to invest
2. to make

- stock in shares
- disagreements

- | | |
|-------------------------|---------------------|
| 3. to get | document |
| 4. legal | a written agreement |
| 5. serious and constant | his or her capital |
| 6. to issue | a loan |

Exercise 3. Complete the sentences with appropriate word combinations from exercise 2.

1. Corporations _____, which are certificates of owning part of the corporation's capital.
2. The business suffers if partners have _____ over decision-making.
3. The co-owners _____ regarding how to invest capital and share dividends.
4. A sole proprietor invests _____ and personal assets (anything that belongs to the person).
5. The Statute is a _____, and its contents are regulated by law.
6. If a sole proprietor does not have enough money to start his own business he can _____ in the bank.

Exercise 4. Cross the odd word out.

1. Sole proprietorship, bank, partnership, cooperative, franchising.
2. Corporate tax, income tax, VAT, cash.
3. Agreement, Statue, meeting contract.
4. To open up, to launch, to own, to set up.
5. Senior partners, junior partners, stockholders, co-owners.
6. Advantages, benefits, disadvantages, privileges.

Другий етап – етап активного вживання лексичних одиниць на рівні речення і понад фразової єдності. Студенти оволодівають вміннями здогадуватись про значення невідомих слів у тексті або в ситуаціях, знаходити асоціативні зв'язки, добирати лексичні одиниці відповідно до умов здійснення комунікації, правильно поєднувати слова при формуванні своїх висловлювань. Набуті таким шляхом вміння дають студентам можливість підготуватись до вищого, продуктивного етапу роботи з лексичними одиницями. На цьому етапі студенти знаходять в тексті необхідну інформацію для обґрунтування своїх думок, готують тези і складають план тексту з метою його подальшого обговорення, визначають головну ідею тексту і передбачають подальший хід дій.

Прикладами вправ другого етапу можуть бути наступні:

Exercise 1. While scanning the text look for the words which mean:

- a) Non-profit organization;
- b) Business activities;
- c) Financial documents;

Exercise 2. While reading the text complete the following vocabulary sets:

Types of businesses	Personal qualities	Difficulties	Types of advertising
Private provision shop	responsibility	Competition	Newspapers

Exercise 3. Complete the following sentences using your own ideas. Which of them can be used to make up a plan for discussing the text you have just read? Discuss your choice with the partner and then arrange the chosen statements in a logical order.

Model: Production within the private sector of the economy is carried out largely by... . – Production within the private sector of the economy is carried out largely by corporations, partnerships, and sole proprietors.

Private companies often go public in order to... .

Exercise 4. Work in pairs. Tell your fellow-student what you have learned from the text about small business. Be ready to answer relevant questions. As a plan use the following statements from the text.

На третьому етапі студенти удосконалюють дії з новими лексичними одиницями на рівні тексту. Завдання студентів – виконати автоматизовані мовленнєві дії із засвоєними термінами-словами і термінологічними словосполученнями. Для цього виконуються вправи нижчого і вищого рівня на висловлення студентами своїх думок у так званій після текстовій діяльності. Такі завдання доцільно виконувати у парній та груповій формах мовленнєвої взаємодії всіх її учасників. Вживання вивченої термінологічної лексики у парах, міні-групах і колективно у дискусіях за прочитаними текстами, у рольових або ділових іграх, у проведенні презентацій забезпечує досягнення необхідного рівня сформованості комунікативної компетенції. Усі завдання, які виконуються на цьому етапі, є комунікативними, з мінімальним керуванням, вони призначені для індивідуальної та групової роботи. Такі вправи також повинні містити мовленнєву ситуацію і мовленнєве завдання. [2: 26]

Прикладом можуть слугувати завдання, наведені нижче.

Exercise 1. In pairs role-play the following situations. The class will listen and analyze each presentation.

Situation 1.

Role 1. You want to start a new business – it might be baking bread or providing services in green tourism. Talk with the clerk responsible for registering small businesses. Inquire what documents you need to start your business and promise to submit everything on time.

Group work. At the annual meeting of the company's shareholders, the Board of Directors of the corporation put forward a decision to retain annual earnings and plough it back into the development of the company. Shareholders are to give their opinions.

Group 1. You are the owners of small stock and completely disagree with the decision of the Board of Directors. You suggest claiming dividends on the invested capital. Be angry and impatient when expressing arguments in favour of your demands. Threaten to take actions if your claims remain unsatisfied.

Group 2. ...

Exercise 2. Write a 2-3 page report on one of the topics given below and then deliver it to the class. Use appropriate linking words and phrases, key terms and visual aids. Tentative topics for your report are as follows:

- The perspectives of small business development in Ukraine.
- Will small business benefit or lose from the introduction of a new tax code in Ukraine?

Exercise 3. Look at the chart showing the dynamics of small business development in Ukraine. What are the perspectives of small businesses in Ukraine? What are your assumptions based on? How can business expand if it doesn't want to borrow from the bank? Comment on the problem in small groups. Support your arguments with the most recent and reliable information. Deliver your ideas to the whole class.

Exercise 4. Make a recommendation as to what form of business organization you think is best for each client. State the reasons for your position. There will also be some disadvantages to the business form you choose. Identify at least one negative and suggest how you might minimize it.

Client 1: When I was three years old, I started making candy with my grandmother. I am now 10 and I want to sell chocolate candy with a farm theme to my friends and family. My product ideas include Brown Cows (chocolate cows on a stick), Pigs in Mud (marshmallow dipped in caramel, nuts and chocolate) and Farm Eggs (jelly beans dipped in chocolate). The start-up expenses for my business are pretty small: a few candy molds, candy and chocolate.) My parents have agreed to loan me the money I will need and to let me work in the family kitchen. Schoolwork has to take priority over business so if I have more sales than I can handle, I will probably ask friends or my older brother to help. My brother is also pretty good at math and computers so he could help me with keeping track of my expenses and advertising. I really like the product development and packaging part of the business.

Client 2: After apprenticing for another candy maker, I started my first candy business at age 18.

Unfortunately, my first attempt at starting a business (as well as my second) was a failure. After a rocky start, my third try was more successful – I have just received a fortune from the sale of my caramel business. During my world travels, I discovered and decided to buy new equipment that makes chocolate. Today, only the wealthy can afford chocolate. With this new technology, I think I can make a chocolate that everyone can afford. In my mid-thirties, I know very little about making chocolate but I am willing to take the time to learn. I want my life to center on inventing new candies, building this new business, and laying out a new community that will be a wonderful place for the people I hire to live. I prefer to leave day-to-day operations of the company—handling production, sales, marketing and distribution—to someone else.

Client 3: I have substantial experience working in the candy industry. I helped my father introduce a very popular chocolate bar in the U.S. and have worked in the factories of two of the best chocolate makers in the world. Today, I am a thirty-plus year-old businessperson operating a company I started selling candy and pet foods across Europe. While traveling in Spain recently, I saw a candy-coated chocolate that I think will sell well in the U.S. I would like to create a new American business producing this candy. I have at least 80 percent of the money for getting started but I am concerned about getting the chocolate used in production.

There is a war going on and it may be difficult to get this important ingredient without taking on a partner who has connections to a chocolate maker. I like the challenge of building businesses and finding ways to make them operate more efficiently. I also prefer making decisions on my own.

Дотримання етапів формування лексичної компетенції створило сприятливі передумови для свідомого засвоєння студентами іншомовної лексики як при обговоренні текстів фахового спрямування, так і при розігруванні навчальних комунікативних ситуацій. А застосування інтерактивних методів навчання на кожному етапі підвищило ефективність та результативність навчання.

Таким чином на основі аналізу науково-методичної літератури та власного досвіду ми проаналізували особливості формування професійно орієнтованої англomовної лексичної компетенції як компонента іншомовної комунікативної компетенції у навчальній діяльності студентів-економістів, уточнили основні етапи формування лексичної компетенції. Розроблений комплекс вправ, на нашу думку, забезпечить якісну підготовку майбутніх спеціалістів до спілкування англійською мовою за спеціальністю, до критичного осмислення і творчого застосування отриманої інформації під час професійно орієнтованого іншомовного спілкування.

БІБЛІОГРАФІЯ.

1. Берман И.М. Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах.- М.: Высшая школа, 1970.- 133 с.
2. Гринюк Г.А., Семенчук Ю.О. Етапи формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів економічних спеціальностей // Іноземні мови. – 2006.- №2 – С. 22-27.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання // Наук. редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Кривобокова И.Я., Лотарева Т.В. Некоторые приемы работы над лексикой // ИЯШ 2/90, С. 53-55
5. Кувшинов В.И. О работе с лексикой на уроках английского языка // ИЯШ 5/95, С. 20-24
6. Методика преподавания иностранных языков: общий курс [учеб. пособие] / отв. ред. А.Н. Шамов. – М.: АСТ: АСТ-Москва: Восток – Запад, 2008. –240 с.
7. Мірошніченко Е.В. Імпліцитна професіоналізація як засіб інтенсифікації навчання англійської мови у вищому навчальному економічному заклад // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету - 2000г. т.3, N В- стр.566-566.
8. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М.: Русский язык, 1989. – 276 с.
9. Hymes, D. (1972). On communicative competence. p.280.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Польщикова Вікторія Іванівна – старший викладач кафедри іноземних мов та перекладу КІ ДУЕП ім. Альфреда Нобеля.

Коло наукових інтересів: формування лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей, проблеми лексикології та термінології англійської мови.

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ПРИ ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Вадим РИЖИКОВ (Кіровоград)

В статті розкривається значення ігрового навчання на семінарських заняттях для формування особистості майбутнього юриста-правознавця відповідно до цільової моделі спеціаліста. Використання ролевих та ділових ігор на семінарських заняттях дозволяють сформувати відповідні якості юриста, які неможливо сформувати при традиційному навчанні.

В статті розкривається значення ігрового навчання на семінарських заняттях для формування особистості майбутнього юриста-правознавця відповідно до цільової моделі спеціаліста. Використання ролевих та ділових ігор на семінарських заняттях дозволяють сформувати відповідні якості юриста, які неможливо сформувати при традиційному навчанні.